

**OSLO
STATSADVOKATEMBETER**

*Oppfølgende undersøkelse av politiets bruk av tvangsmidler i
mindre narkotikasaker*

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
2. Intervjuer/rutinegjennomgang.....	4
2.1 Oslo politidistrikt.....	4
2.2 Øst politidistrikt.....	4
3. Saksgjennomgang	5
3.1 Forutsetninger lagt til grunn ved undersøkelsen	6
3.2 "Registerspørsmål" (spørsmål A til H).....	8
3.2.1 Oslo politidistrikt:	8
3.2.2 Øst politidistrikt.....	9
3.3 De enkelte spørsmålene: (Spørsmål 1 til 28)	10
3.3 Statsadvokatens helhetsinntrykk av saksgjennomgangen	15
4. Statsadvokatens overordnede syn på politiets praksis nå i forhold til føringene og påleggene i 9. april-brevet	16
5. En samlet vurdering av status etter opplysninger fra politiet og saksgjennomgangen.	17

1. Innledning

Riksadvokaten har i brev av 7. april d.å. bedt Oslo statsadvokatembeter om å gjennomføre en oppfølgende undersøkelse av politiets bruk av tvangsmidler i mindre narkotikasaker. Det er presisert at undersøkelsen skal skje som et ledd i vår fagledelse av politiet og at undersøkelsen skal konsentrere seg i all hovedsak om de områder hvor det ble påvist avvik ved forrige undersøkelse.

Oslo statsadvokatembeter gjennomførte forrige undersøkelse i uke 24 2021 og avleverte rapport den 1. oktober 2021. Oppsummering av våre funn er inntatt i rapportens punkt 3:

3.1 Funn ved saksgjennomgang

- *Det er i all hovedsak samsvar mellom opplysninger i straffesakssystemet (BL) og politiets operasjonslogg (PO).*
- *Det er god kvalitet på etterforskningen og det er utvist et godt skjønn ved reaksjonsfastsettelsen.*
- *Anmeldelsene, sammenholdt med annen informasjon i sakens dokumenter, inneholder tilstrekkelig og nødvendig informasjon for å kunne vurdere bl.a. tvangsmiddelbruken.*
- *Tvangsmiddelbruken fremstod som relevant og det er klart hvem som har truffet beslutningene og på hvilket faktum. Det virker å være god dialog mellom polititjenestepersonell og påtalejurister.*
- *Saksgjennomgangen viser ikke tegn til overdrevent bruk av tvangsmidler.*
- *Det er ikke holdepunkter for at politiet oppsøker "de kjente rusavhengige" med det formål å straffeforfølge bruk eller besittelse av narkotika.*
- *Både påtalejuristene og polititjenestepersonene følger gjeldende kompetansebestemmelser, også der politiet har benyttet egen kompetanse etter straffeprosessloven § 198 første ledd nr. 2 (fersk gjerning og ferske spor). Vi har f.eks. sett at polititjenestepersoner har benyttet egen kompetanse til å beslutte personransaking, for deretter å innhente beslutning om husransaking fra jourhavende.*
- *Påtalejuristenes vurderinger av tvangsmiddelbruk kommer sjelden frem av saken, hvilket det heller ikke er krav om.*
- *En del saker ser ut til å bli liggende i påvente av påtalebehandling uten at det er en grunn til dette. Vi ser at patruljene nedlegger mye og grundig arbeid på stedet og at sakene med enkle grep kunne vært avgjort raskere. Dette er imidlertid på siden av undersøkelsen.*

3.2 Funn ved rutinegjennomgang og intervjuer

- *Begge politidistrikter oppfatter riksadvokatens brev som en innskjerping av praksis, særlig hva gjelder ransaking og kroppslige undersøkelser.*
- *Det er nå stor usikkerhet i begge politidistrikter både hos polititjenestepersonell og hos påtalejuristene med hensyn til hvem som har kompetanse til å beslutte ransaking og også på hvilke vilkår.*
- *Etter det opplyste har det ført til følgende utilsiktede konsekvenser;*
 - *Politioppgaver utføres ikke på grunn av frykt for å gjøre feil.*
 - *Saker som burde forfølges, forfølges ikke. Polititjenestepersoner tør ikke ransake på egen kompetanse og ved henvendelse til jourhavende får de ikke nødvendig beslutning – selv i saker der vilkårene er oppfylt.*
 - *Oppfatninger om at Riksadvokatens føringer er en form for legalisering av bruk og besittelse av narkotika.*
 - *Antall henvendelser til jourhavende jurist har økt betraktelig – også i tilfeller der polititjenestepersonene selv har kompetanse.*
- *Antall saker som gjelder ulovlig bruk eller besittelse av narkotika (legemiddeloven) og oppbevaring av narkotika (straffeloven § 231) er redusert.*

Som følge av våre funn foreslo Oslo statsadvokatembeter følgende tiltak (inntatt i rapportens pkt. 6) overfor både Oslo og Øst politidistrikter:

6. Forslag til tiltak

- Begge politidistrikter må iverksette tiltak for å trygge både polititjenestepersonell og påtalejurister i tvangsmiddelbruk. Oslo politidistrikt bør gjennomgå egen praksis av kompetansereglene. Oslo statsadvokatembeter bidrar gjerne til dette.
- De nasjonale retningslinjene bør gjennomgås. Det kan være nødvendig med ytterligere presiseringer fra Riksadvokaten i denne forbindelse.
- Politidistriktene må sikre at kravet om skjerpet notoritet følges opp.
- Når og på hvilken måte samtykke kan erstatte beslutning om tvangsmidler bør gjennomgås og formidles til både påtalejurister og polititjenestepersonell.

Vår rapport av 1. oktober 2021 vedlegges herværende rapport for enkel referanse.

2. Intervjuer/rutinegjennomgang

Oslo statsadvokatembeter har i brev av 18. mai 2022 bedt henholdsvis Oslo og Øst politidistrikter om kort å redegjøre for om Riksadvokatens brev av 9. april 2021 har medført endringer i praksis og/eller om det er innført nye rutiner i kjølvannet av brevet.

2.1 Oslo politidistrikt

Fra Oslo politidistrikts svarbrev av 25. mai 2022 hitsettes:

Endringer i praksis:

Vår opplevelse er at patruljene oftere ringer inn til krimanaladjutanten med spørsmål om ransaking nå enn før Riksadvokatens brev av 9. april og at bevissthetsnivået hos patruljene rundt kompetanseregler synes å ha blitt noe høyere.

Det bemerkes at Riksadvokatens brev av 13. mai 2022 om rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk trolig vil medføre ytterligere endring i praksis i disse sakene.

Når det gjelder endringer i rutiner har Oslo politidistrikt vist til at det i juni 2021 ble utarbeidet sjekkliste for ransaking. Denne er utarbeidet av en nasjonal arbeidsgruppe som er nedsatt av Politidirektoratet og med representanter fra Vest, Innlandet og Oslo politidistrikter. De har videre vist til en powerpointpresentasjon utarbeidet av samme gruppe og på samme tid.

Svarbrevet med vedlegg vedlegges rapporten. Det bemerkes at presentasjonene er utarbeidet av Oslo politidistrikt.

2.2 Øst politidistrikt

Fra Øst politidistrikts svarbrev av 3. juni 2022 hitsettes;

1. Endring av praksis

Riksadvokatens brev av 9. april 2021 har medført en klar endring i praksis i forhold til bruk av kroppslige undersøkelser ved mistanke om bruk av narkotika. Tidligere ble kroppslige undersøkelser besluttet i en rekke brukersaker, men det gjøres ikke lenger fordi det er uforholdsmessig. Dette synes særlig å ha fått betydning for saker som gjelder mistenkte under 18 år.

Videre synes føringene å ha medført en viss endring i praktiseringen av kompetansereglene hos enkelte, og at spørsmålet om ransaking oftere enn før løftes til jourhavende. Det kan skyldes generell usikkerhet omkring regelverket, men det kan også skyldes en endring i forståelsen av når en tjenesteperson er på fersk gjerning eller ferske spor og kan beslutte ransaking selv i medhold av straffeprosessloven § 198 første ledd nr. 2.

Det er for øvrig til en viss grad ulike oppfatninger i Øst politidistrikt om føringene har medført en endring etablert praksis eller ikke, og det skyldes nok at regelverket har vært tolket og praktisert noe forskjellig. Generelt sett synes tvangsmiddelbruken i mindre alvorlige narkotikasaker å ha avtatt i etterkant av Riksadvokatens brev.

2. Nye rutiner

Øst politidistrikt iverksatte raskt tiltak etter at Riksadvokatens brev om ransaking i narkotikasaker kom i april 2021, for å sikre at brevetts innhold ble gjort kjent og for å påse at distriktets praksis er i tråd med de føringene som ble gitt i brevet. Riksadvokatens brev har skapt engasjement og diskusjon, og innholdet i brevet er nå godt kjent og implementert i distriktet.

Regelverket om tvangsmidler er omerindret i distriktet. Følgende momenter har særlig vært vektlagt ved gjennomgang av brevet fra Riksadvokaten:

- Grunnvilkårene for ransaking (kriminalitetskrav, mistankekrav, forholdsmessighetskrav og et krav om at formålet med etterforskningskrittet er å belyse det forholdet mistanken gjelder)
- Kompetansereglene
- Kroppslig undersøkelse
- Ransaking av mobiltelefoner
- Skrankene for etterforskning av bruk og opphavet til forbrukt narkotika
- Notoritet, særlig hva gjelder mistankegrunnlag, formål og forholdsmessighetsvurdering
- Problemstillinger knyttet til samtykke

Nasjonal retningslinje for ransaking i narkotikasaker av 2. juli 2021 med tilhørende sjekklister er formidlet og gjennomgått, og er gjeldende i distriktet. Det nevnes for ordens skyld at også Riksadvokatens brev av 13. mai 2022 om rusavhengiges befatning med narkotika til eget bruk er formidlet i distriktet, og at dette gir noen innskrenkninger i forhold til 9. april-brevet og den nasjonale retningslinjen.

Øst politidistrikt har utarbeidet en veileder for påtalemyndighetens legalitetskontroll.

Videre er det nylig besluttet at e-leder FSI, som er bemannet 16/7, skal følge med i PO og ha et særlig blikk på tvangsmiddelbruk som en ekstra kvalitetssjekk, for å forsøke å fange opp saker der patruljen er "for forsiktig", eller der de i henhold til kompetansereglene skal kontakte jourhavende jurist for vurdering av beslutning. FSI er steds plassert sammen med jourhavende, og tar opp eventuelle problemstillinger direkte med påtalejurist ved behov.

Svarbrevet vedlegges rapporten.

3. Saksgjennomgang

Oslo statsadvokatembeter har gjennomgått 146 saker (Oslo 66 saker og Øst 80 saker) som alle gjelder brudd på legemiddeloven (bruk og/eller besittelse av narkotika), samt mindre overtredelser av straffeloven § 231 (oppbevaring av narkotika). Saksuttrekket er foretatt av Riksadvokaten og gjelder saker som er registrert i uke 48 i 2021 og uke 10 i 2022.

Gjennomgangen ble foretatt i uke 24 2022 av statsadvokatene Alvar Randa, Stein Vale, Ingrid Vormeland Salte, Carl Graff Hartmann, førstestatsadvokatene Jens Olav Sæther og Nina Prebe, samt embetsleder Lars Erik Alfheim. Samtlige deltagere har gjennomgått saker fra både Øst og Oslo politidistrikter.

I motsetning til forrige undersøkelse har vi kun besvart spørsmålene basert på informasjonen som ligger i BL og vi har ikke benyttet oss av politiets operasjonslogg (PO).

3.1 Forutsetninger lagt til grunn ved undersøkelsen

- 1) Saksuttrekket gjelder uker forut for Riksadvokatens brev av 13. mai 2022. Vi har derfor ikke sett hen til føringer gitt i dette brevet når vi har svart på spørsmålene.
- 2) Spørreskjemaet var ikke tilrettelagt for saker med flere mistenkte i samme sak.
- 3) Til undersøkelsens spørsmål om saken gjelder bruk, besittelse og/eller oppbevaring (spm. D), har vi svart ut fra de faktiske opplysningene i saken og ikke kodingen. Vi har vurdert det slik at det er opplysningene som patruljen har forut for eventuell tvangsmiddelbruk som er relevant for besvarelsen av spørsmålene og ikke koding som er gjort i etterkant. Det vil derfor være saker hvor vi har svart at saken gjelder både bruk og besittelse, selv om det kun er opprettet sak for besittelse av narkotika.
- 4) Til undersøkelsens spørsmål om saken knyttet til straffeloven § 231 vurderes som en mindre alvorlig narkotikasak (spm. E), har vi svart "nei" hvis det er opplysninger i saken som gir skjellig grunn til mistanke om at oppbevaring gjelder noe mer enn mindre oppbevaring til eget bruk. Vi har imidlertid svart "ja" hvis saken innledningsvis vurderes som mindre alvorlig narkotikasak, selv om saken utvikler seg til å bli en mer alvorlig sak f.eks. salg av narkotika. Dette gjelder flere saker. I disse tilfellene har vi vurdert tvangsmiddelbruken på bakgrunn av informasjonen politiet hadde helt i innledningsfasen.
- 5) Til undersøkelsens spørsmål om vi har vurdert gjerningspersonen som rusavhengig (spm. G), har vi lagt til grunn samme forståelse som ved forrige undersøkelse hvor begrepet "gjenganger" ble brukt og vi har særlig sett hen til siktedes straffehistorikk. Dette er gjort i samråd med Riksadvokaten. Vi vil imidlertid bemerke at om en person skal kategoriseres som "rusavhengig", er vanskelig og svært skjønnsmessig ettersom det som oftest mangler tilstrekkelige opplysninger i saken.
- 6) Til undersøkelsens spørsmål om det er brukt tvangsmidler i saken (spm. 1) har vi svart "ja" på dette hvis det er tatt beslag i saken, uavhengig av hvordan politiet har fått hånd om beslaget. Det er flere saker hvor politiet enten finner narkotika eller blir overlevert narkotika fra andre uten at det er ransaket.
- 7) Til undersøkelsens spørsmål om det er gjennomført ransaking av person (spm. 2) har vi lagt til grunn en vid forståelse av begrepet. Dersom siktede på spørsmål overleverer narkotika han/hun har på seg, har vi svart "ja" på spørsmålet.

- 8) Det er ingen endringer i polititjenestepersoners kompetanse etter straffeprosessloven § 198 første ledd nr. 2. Det er imidlertid slik at vurderingen av om man er på fersk gjerning kan være enklere enn en vurdering av om man er på ferske spor. Der patruljen for eksempel vurderer at de ikke er på fersk gjerning, og at de er usikre på om de er på ferske spor vil det antakelig være naturlig med en avklarende samtale med jourhavende. I brev av 10. juni 2022 fra Oslo statsadvokatembeter til Oslo politidistrikter fremkommer dette slik "*(d)et er ikke et rettslig vilkår at polititjenestepersoner skal ringe jourhavende dersom det er tid og anledning til det, men det kan være fornuftig å gjøre det særlig der man er usikker på om man er på ferske spor. I lys av dette bør man unngå å utfordre yttergrensene for kompetansereglene på ferske spor, og i stedet henvende seg til jourhavende når det er tid og anledning til dette. Jourhavende vil ta stilling til spørsmålet ut fra strpl § 192 skjellig grunn til mistanke uavhengig av tilleggsvilkårene i § 198 første ledd nr. 2, og eventuelle usikkerhetsmomenter vedrørende ferske spor bortfaller i så fall.*"

Det bemerkes at det ovenfor siterte synspunktet er forankret hos Riksadvokaten.

Til undersøkelsens spørsmål om det er opplysninger som tilsier at politiet burde ha tatt kontakt med jourhavende om personransaking (spm. 5) har vi lagt til grunn den rettslige normen for polititjenestepersoners kompetanse ved vår besvarelse.

- 9) Til undersøkelsens spørsmål om det fremgår av saken hvilke vurderinger som ligger til grunn for at beslutning om ransaking av mistenktes bolig, bil mv. ikke er sendt retten (spm. 8), har vi sett hen til sakens faktum ved besvarelsen. Typisk informasjon om tid og sted for beslutningen. Det er ikke krav om at det skal særskilt fremgå hvorfor det ikke er innhentet beslutning fra retten. Dette er for øvrig i tråd med Riksadvokatens veiledning til spm. 10 (om rapporten/anmeldelsen inneholder tilstrekkelig informasjon om mistankegrunnlaget) og spm. 23 (kroppslig undersøkelse).
- 10) Til undersøkelsens spørsmål om tredjemannsransaking (spm. 16) har vi svart "ja" på dette uavhengig av om patruljen har foretatt ransaking av tredjemann eller bare ransaket tredjemanns eiendom. Det bemerkes at det kun er personlig ransaking av tredjemann som krever beslutning fra enten retten eller påtalemyndigheten, jf. strpl. § 198 andre ledd, første punktum, jf. § 197.
- 11) Til undersøkelsens spørsmål om konkurrens (spm. 25 og 27) presiseres at spørsmålene gjelder besittelse/oppbevaring av den narkotikaen som er brukt. Dette innebærer at vi har svart "nei" på spørsmål om konkurrens hvis f.eks. patruljen mistenker bruk og gjennomfører ransaking på grunn av mistanke om besittelse og derved finner ytterligere narkotika på siktede.

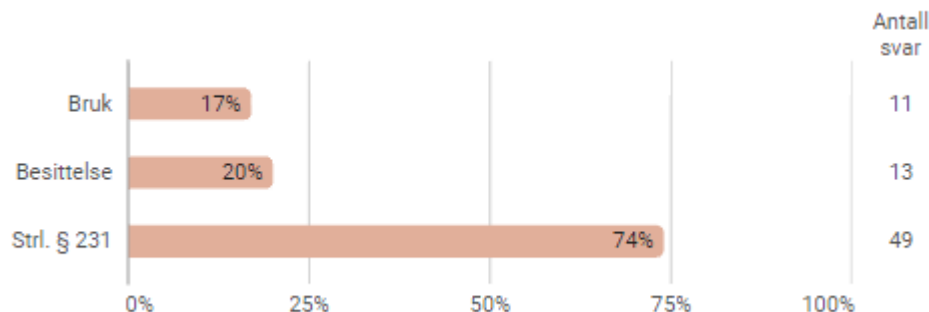
3.2 "Registerspørsmål" (spørsmål A til H)

3.2.1 Oslo politidistrikt:

Det ble gjennomgått 66 saker fra Oslo politidistrikt, hvorav 25 av disse var fra uke 45/21 og 41 var fra uke 10/22.

På spørsmål om hvilken sakstype disse gjaldt, var fordelingen slik;

Tabell 1

Av de 49 sakene som ble vurdert å være en overtredelse av straffeloven § 231, ble 12 av disse vurdert å være en mindre overtredelse og 37 vurdert å være en mer alvorlig overtredelse. De mer alvorlige sakene gjaldt både skjellig grunn til mistanke om omsetning og innførsel. Det er 34 saker som gikk ut av undersøkelsen og undersøkelsen omfattet 32 saker (i tre av de mer alvorlige sakene var det trolig også krysset av for bruk, slik at sakene er besvart til tross for at vi har vurdert saken som mer alvorlig).

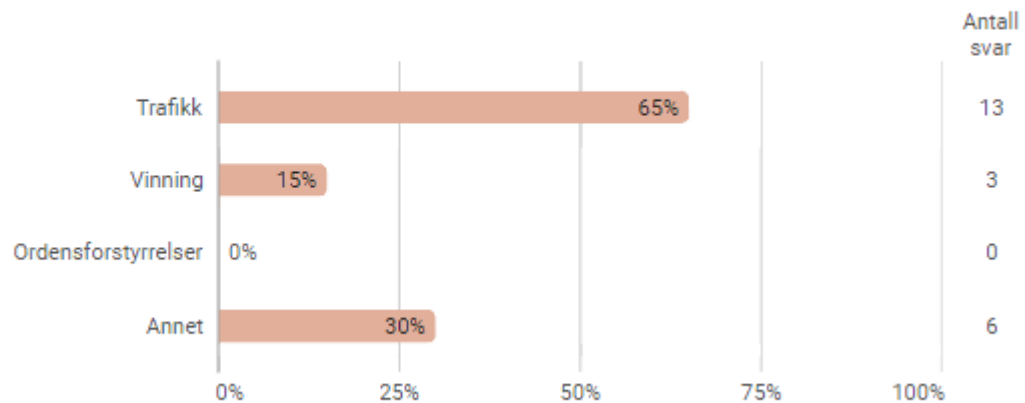
Det var kun én av 32 saker hvor gjerningspersonen var under 18 år i sakene som ble besvart. Det var imidlertid noen saker som ble vurdert å være mer alvorlige saker, og som således gikk ut av undersøkelsen, hvor gjerningspersonen var under 18 år. Ved forrige undersøkelse var det 7 saker hvor mistenkte var under 18 år.

Seks av 32 personer ble vurdert å være rusavhengig.

I 20 av 32 saker var bruk, besittelse eller mindre overtredelse av strl. § 231 i kombinasjon med andre straffbare forhold, hvorav 13 av disse var trafikksaker (kjøring i påvirket tilstand). Se tabell 2 under. Det er grunn til å påpeke at kun et fåtall av sakene gjelder situasjoner hvor politiet selv initierer kontakt på grunn av "befatning med narkotika". I nær sagt samtlige saker vi har gjennomgått, så rykker politiet ut etter melding fra publikum, fordi politiet allerede er på stedet i ordensøyemed i forbindelse med et russearrangement eller som følge av mistanke om andre lovbrudd.

Tabell 2

Hvilken type kriminalitet inneholdt ellers saken?

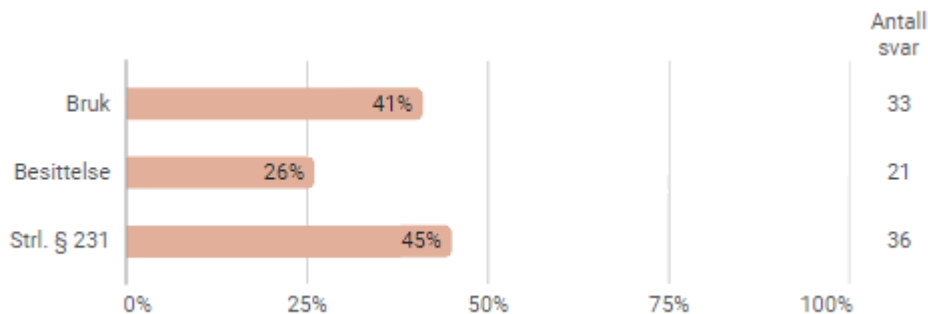

3.2.2 Øst politidistrikt

Det ble gjennomgått 80 saker fra Øst politidistrikt, hvorav 26 av disse var fra uke 45/21 og 54 var fra uke 10/22. En av sakene er besvart som at den tilhører Oslo politidistrikt. Trolig skyldes dette en feiltasting som er rettet opp i besvarelsen, men som ikke er fanget opp av systemet.

På spørsmål om hvilken sakstype disse gjaldt, var fordelingen slik;

Tabell 3

Av de 36 sakene som ble vurdert å være en overtredelse av straffeloven § 231, ble syv av disse vurdert å være en mindre overtredelse og 29 vurdert å være en mer alvorlig overtredelse. De mer alvorlige sakene gjaldt både skjellig grunn til mistanke om omsetning og innførsel. Det er 27 saker som gikk ut av undersøkelsen og undersøkelsen omfattet 53 saker (i 24 av de mer alvorlige sakene var det trolig også krysset av for bruk, slik at sakene er besvart til tross for at vi har vurdert saken som mer alvorlig).

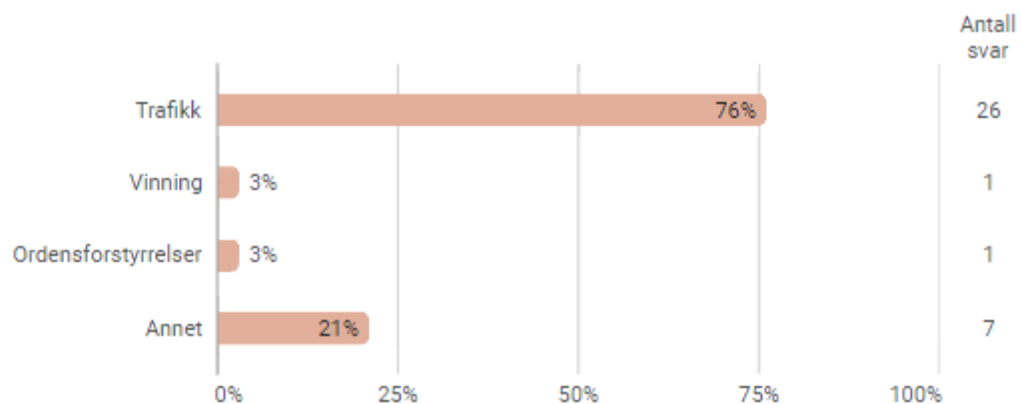
Det var kun fire av 53 saker hvor gjerningspersonen var under 18 år i sakene som ble gjennomgått. Det var imidlertid noen saker som ble vurdert å være mer alvorlige saker, og som således gikk ut av undersøkelsen, hvor gjerningspersonen var under 18 år. Ved forrige undersøkelse var det 11 saker hvor mistenkte var under 18 år.

Ti av 53 personer ble vurdert å være rusavhengig.

I 34 av 53 saker var bruk, besittelse eller mindre overtredelse av strl. § 231 i kombinasjon med andre straffbare forhold, hvorav 26 av disse var trafikksaker (kjøring i påvirket tilstand). Se tabell 4 under. Det er grunn til å påpeke at kun et fåtall av sakene gjelder situasjoner hvor politiet selv initierer kontakt på grunn av "befatning med narkotika". I nær sagt samtlige saker vi har gjennomgått, så rykker politiet ut etter melding fra publikum, politiet allerede er på stedet i ordensøyemed i forbindelse med et russearrangement eller som følge av mistanke om andre lovbrudd.

Tabell 4

Hvilken type kriminalitet inneholdt ellers saken?

3.3 De enkelte spørsmålene: (Spørsmål 1 til 28)

		Oslo politidistrikt	Øst politidistrikt
1	Er det brukt tvangsmidler i saken?	- Ja 25 - Nei 7	- Ja 31 - Nei 22
2	Ble det gjennomført ransaking av person?	- Ja 13 - Nei 12	- Ja 18 - Nei 13
3	Ble det gjennomført ransaking av mistenktes bolig, bil mv.?	- Ja 8 - Nei 17	- Ja 7 - Nei 24
	Ransaking		
	(Formell kompetanse mv)		
4	Hvem besluttet personransaking?	- Retten 0	- Retten 0

		- Politijurist 3 - Tj.mann 9 - Samtykke 1	- Politijurist 7 - Tj.mann 10 - Samtykke 1
5	Er det opplysninger i saken som tilsier at politiet burde ha tatt kontakt med jourhavende om personransaking?	- Ja 0 - Nei 10 - Mangelfulle opplysninger 0	- Ja 0 - Nei 11 - Mangelfulle opplysninger 0
	<i>(Statsadvokatenes kommentar til spørsmål 4 og 5)</i> Som nevnt under pkt. 3.1 nr. 7 har vi besvart spørsmålet ut fra den rettslige normen.		
6	Hvem besluttet av mistenktes bolig, bil mv.?	- Retten 0 - Politijurist 7 - Tj.mann 1 - Samtykke	- Retten 0 - Politijurist 3 - Tj.mann 4 - Samtykke 0
7	Er det opplysninger i saken som tilsier at politiet burde ha tatt kontakt med jourhavende om ransaking av mistenktes bolig, bil mv.?	- Ja 0 - Nei 1	- Ja 0 - Nei 4
	<i>(Statsadvokatenes kommentar)</i> Som nevnt under pkt. 3.1 nr. 7 har vi besvart spørsmålet ut fra den rettslige normen.		
8	Fremgår det av saken hvilke vurderinger som ligger til grunn for at beslutning om ransaking av mistenktes bolig, bil mv. ikke er sendt til retten for avgjørelse?	- Ja 2 - Delvis 5 - Nei	- Ja 2 - Delvis 1 - Nei
9	Ble det skrevet rapport om ransaking og beslag?	- Ja 15 - Nei 0	- Ja 21 - Nei 0
	<i>(Statsadvokatenes kommentar)</i> Som nevnt over har vi vurdert spørsmål 8 på bakgrunn av faktum i saken. Vi ser imidlertid at påtalemyndigheten kan notere noe mer grundig hvilke vurderinger som er gjort. Det er for øvrig positivt å se at samtlige synes å følge Oslo statsadvokatembeter direktiv av november 2020 om å opprette sak selv om det er ikke er gjort funn (negative ransakinger).	-	-
	(Mistankegrunnlaget)	-	-
10	Inneholder rapporten/anmeldelsen tilstrekkelig informasjon om mistankegrunnlaget?	- Ja 23 - Delvis 1	- Ja 28 - Delvis 3

		- Nei 1	- Nei 0
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentar)</i></p> <p>Vi synes gjennomgående rapportene/anmeldelsene har vært gode. Vi har sett flere eksempler hvor polititjenestepersonen har skrevet hva han har mistenkt, hvorfor og også hvorfor man ikke har ringt jurist.</p> <p>I saker med flere mistenkte så kan det være hensiktsmessig om polititjenestepersonene er tydelige på hva den enkelte mistenkes for og hvorfor. Det vil ikke være behov for en grundig redegjørelse, men en kort beskrivelse av hva de vurderer der og da.</p> <p>Dette er nærmere omtalt under pkt. 3.3.</p>		
	(Relevant etterforskningsformål)		
11	Er beslag av stoff fulgt opp med etterforskning for kjøp?	- Ja 0 - Nei 24 - Ikke beslag 1	- Ja 0 - Nei 28 - Ikke beslag 3
12	Ble det benyttet <i>ytterligere</i> tvangsmidler for å kartlegge kjøpet av narkotikaen?	- Ja 0 - Nei 0	- Ja 0 - Nei 0
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentar til spørsmål 11 og 12)</i></p> <p>Funnene viser at politidistriktene i vår region lojalt har fulgt opp Riksadvokatens direktiv av 9. april 2021 om å ikke etterforske erverv av narkotika.</p>		
13	Ble mobiltelefonen beslaglagt?	- Ja 4 - Nei 21	- Ja 0 - Nei 31
14	Ble mistenktes mobiltelefon gjennomgått?	- Ja 1 - Nei 24	- Ja 0 - Nei 31
15	Fremstår gjennomgangen av mobiltelefonen som et relevant etterforskningsskritt?	- Ja 4 - Nei 0 - Mangelfulle opplysninger 0	- Ja 0 - Nei 0 - Mangelfulle opplysninger 0
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentar til spørsmål 13-15)</i></p> <p>Funnene viser at politidistriktene i vår region lojalt har fulgt opp Riksadvokatens direktiv av 9. april 2021 om at beslag og gjennomgang av</p>		

	<p>mobiltelefoner som hovedregel ikke lenger er forholdsmessig i mindre alvorlige narkotikasaker.</p> <p>Ved forrige undersøkelse var mobiltelefon helt eller delvis gjennomgått i 9 av 85 aktuelle saker for Øst pd. og i 8 av 90 for Oslo pd.</p>		
16	Er det foretatt tredjemannsransaking i saken?	<p>- Ja 2</p> <p>- Nei 23</p>	<p>- Ja 0</p> <p>- Nei 31</p>
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentar)</i></p> <p>Det vises til pkt. 3.1 nr. 9. Spørsmål og svar gir ingen veiledning i forståelsen av kompetansespørsmål, men sier kun noe om antall tredjemannsransakinger som sådan.</p>		
	(Forholdsmessighetsvurdering)		
17	Ble ransaking gjennomført så skånsomt som forholdene tillot?	<p>- Ja 16</p> <p>- Nei 0</p> <p>- Mangelfulle opplysninger 1</p> <p>- Ikke aktuelt 8</p>	<p>- Ja 20</p> <p>- Nei 0</p> <p>- Mangelfulle opplysninger 3</p> <p>- Ikke aktuelt 8</p>
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentar)</i></p> <p>Spørsmålet måtte besvares uavhengig av om det var gjennomført ransaking eller ikke. Det er derfor 16 saker hvor svaret ble "ikke aktuelt".</p>		
	Kroppslig undersøkelse		
18	Ble det gjennomført kroppslig undersøkelse?	<p>- Ja 6</p> <p>- Nei 19</p>	<p>- Ja 7</p> <p>- Nei 24</p>
	<p>Det bemerkes at spørsmålet er besvart med "ja" uavhengig av om hjemmelen for kroppslig undersøkelse er straffeprosessloven § 157, vegtrafikkloven, sjøloven eller andre særbestemmelse.</p>		
19	Ble det gjennomført kroppslig undersøkelse hjemlet i straffeprosessloven § 157?	<p>- Ja 0</p> <p>- Nei 6</p>	<p>- Ja 0</p> <p>- Nei 7</p>
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentar til spørsmål 18 og 19)</i></p> <p>Funnene viser at politidistriktene i vår region lojalt har fulgt opp Riksadvokatens direktiv av 9. april 2021 om at kroppslig undersøkelse,</p>		

	herunder spyttprøve, ikke lenger er forholdsmessig i mindre alvorlige narkotikasaker. Ved forrige undersøkelse var det totalt gjennomført kroppslig undersøkelse i medhold av strpl. § 157 i 27 av 222 saker, hvorav av 14 av disse gjaldt saker hvor mistenkte var under 18 år.		
20	Hva besto den kroppslige undersøkelsen av?	- Urinprøve - Blodprøve - Annet	- Urinprøve - Blodprøve - Annet
21	Hvem besluttet den kroppslige undersøkelsen?	- Retten - Politijurist - Tj.mann - Samtykke	- Retten - Politijurist - Tj.mann - Samtykke
22	Hvis beslutningen om kroppslig undersøkelse er truffet av politijurist – er beslutningen skriftlig?	- Ja - Nei	- Ja - Nei
23	Fremgår det av saken hvilke vurderinger som ligger til grunn for at saken ikke er sendt til retten for avgjørelse?	- Ja - Delvis - Nei	- Ja - Delvis - Nei
24	Er den kroppslige undersøkelsen foretatt <i>utelukkende</i> for å avdekke eller bekrefte rusbruk?	- Ja - Nei - Mangelfulle opplysninger	- Ja - Nei - Mangelfulle opplysninger
	<i>(Statsadvokatenes kommentar)</i> Spørsmål 20-24 er ikke besvart i og med at det er ingen kroppslige undersøkelser i medhold av straffeprosessloven § 157.		
	Registrering og påtaleavgjørelse – konkurrans		
25	Er bruk av narkotika <i>registrert</i> i konkurrans med tilhørende erverv og besittelse?	- Ja 1 - Nei 24	- Ja 5 - Nei 26 -
	<i>(Statsadvokatenes kommentar)</i> Ingen kommentar		
26	Er saken påtaleavgjort med positiv påtaleavgjørelse?	- Ja 14 - Nei 3 - Saken er ikke påt.avgj. 8	- Ja 15 - Nei 6 - Saken er ikke påt.avgj. 10
	<i>(Statsadvokatenes kommentar)</i>	-	-

	Vi ser at straffereaksjonene ikke nødvendigvis er i samsvar med gjeldende rett. Se nærmere om dette under pkt. 3.3.		
27	Er det egne siktelsesposter for tilhørende erverv og/eller besittelse av narkotika?	- Ja 0 - Nei 14	- Ja 1 - Nei 14 -
28	Var det tilstrekkelig grunn til å ta med disse postene i konkurrans?	- Ja - Nei	- Ja - Nei
	(Statsadvokatenes kommentar til spørsmål 27 og 28) Spm. 28 er ikke besvart fordi det ikke er egne siktelsesposter for tilhørende erverv og/eller besittelse av narkotika.		

3.3 Statsadvokatens helhetsinntrykk av saksgjennomgangen

Våre funn er sammenfallende for Oslo og Øst politidistrikter og gjennomgås derfor felles for begge:

- Vårt gjennomgående inntrykk etter saksgjennomgangen er at både polititjenestepersoner og påtalemyndigheten i politiet gir gode beskrivelser av faktum og gjør gode vurderinger om tvangsmiddelbruk i de sakene vi har gjennomgått.
- Både polititjenestepersoner og påtalemyndigheten i politiet synes å forholde seg lojalt til Riksadvokatens føringer gitt i brev av 9. april 2021. Dette gjelder både forståelsen av kompetansereglene og forholdsmessighetsvurderingen. Det er nær sagt ingen beslag eller gjennomgang av mobiltelefoner i sakene vi har undersøkt. Det er ingen kroppslige undersøkelser med hjemmel i straffeprosessloven § 157 og politiet har ikke etterforsket erverv av narkotika.
- Det synes å være god dialog mellom patruljene og jourhavende jurist.
- I flertallet av sakene er inngangen til sakene noen annet enn mistanke om bruk/besittelse. Som nevnt over i pkt. 3.2 er det svært få egeninitierte saker. De fleste sakene har oppstått fordi politiet rykker ut etter melding fra publikum, fordi politiet allerede er på stedet i ordensøyemed f.eks. i forbindelse med et russearrangement eller som følge av mistanke om andre lovbrudd.
- Notoriteten av mistankegrunnlag og forholdsmessighetsvurdering er gjennomgående god og det er en klar forbedring siden forrige undersøkelse. Innholdet i anmeldelsene var gode både på faktum og om hvem som hadde tatt beslutning om tvangsmiddelbruk. I flere saker så vi endog at det var nedtegnet at det ikke var tid og anledning til å ringe jurist og at tjenestepersonen derfor hadde besluttet personransaking på egen kompetanse i medhold av straffeprosessloven § 198 første ledd nr. 2. Vi fant imidlertid også anmeldelser som

med fordel kunne inneholdt ytterligere informasjon. Dette gjaldt særlig saker hvor det var flere mistenkte eller hvor det var mistanke om omsetning. Vi har forståelse for at det kan være krevende å formidle all relevant informasjon og vi vil presisere at det ikke stilles krav om en omfattende rapport om hele hendelsesforløpet, men anmeldelsene må inneholde tilstrekkelig informasjon for å kunne i ettertid vurdere grunnlaget for tvangsmiddelbruken. Ved mistanke om omsetning er det f.eks. hensiktsmessig om patruljene kunne skrive noe mer knyttet hvorfor de mener de observerer en kjøp- og salgssituasjon – f.eks. "vi så at noe pulverliknende byttet hender" og "vi var på et området godt kjent for omsetning av narkotika". I saker med flere mistenkte er det en fordel om mistankegrunnlaget mot den enkelte er nedtegnet.

- Vi fant eksempler hvor muntlig beslutning om tvangsmiddelbruk fra jurist ikke var nedtegnet i ettertid. Vi tar forbehold om at dette kan skyldes at beslutningen f.eks. er ført i annen sak mot andre impliserte, men vi minner om at muntlige beslutninger snarest mulig skal nedtegnes, jf. straffeprosessloven § 197 siste ledd, siste punktum. Vi finner fortsatt saker hvor beslutningen fra jurist kunne vært noe mer utfyllende. Vi finner også grunn til å bemerke at det må sikres notoritet rundt negative beslutninger som juristene tar.
- Vi har eksempler hvor patruljene har innhentet beslutning fra jurist selv om de selv har kompetanse til å beslutte ransaking i medhold av straffeprosessloven § 198 første ledd nr. 2. Dette viser etter vår mening at det ofte er god samhandling mellom patrulje og påtalejurist.
- Vi har stilt spørsmålsteget ved reaksjonsfastsettelsen i enkelte saker. Det var saker hvor det var reagert med påtaleunntatelse i medhold av straffeprosessloven § 69 der det åpenbart ikke var grunnlag for dette, men hvor det skulle ha vært gitt en straffereaksjon. Vi minner om at undersøkelsen omfatter saker avgjort før Riksadvokatens føringer gitt i brev av 13. mai 2022. Som kjent gjelder disse føringene kun bruk, besittelse og mindre oppbevaring av narkotika til eget bruk og hvor den siktede vurderes å være rusavhengig.
- Det var flere eksempler hvor det kun var opprettet sak på overtredelse av vegtrafikkloven § 22 ((kjøring i påvirket tilstand) til tross for at påvirkningen skyldtes bruk av narkotika. Vi minner om at det skal opprettes egen sak for overtredelse av bruk av narkotika. Dersom den siktede er rusavhengig, vil imidlertid en slik overtredelse i seg selv ikke medføre påslag i straffen.

4. Statsadvokatens overordnede syn på politiets praksis nå i forhold til føringene og påleggene i 9. april-brevet

Begge politidistrikter har, etter vårt syn, fulgt Riksadvokatens føringer og pålegg gitt i brevet av 9. april 2021 lojalt. Det vises til det som er skrevet over i pkt. 3.

5. En samlet vurdering av status etter opplysninger fra politiet og saksgjennomgangen.

Som redegjort ovenfor er vår oppfatning at både Øst og Oslo politidistrikter sin praksis vedrørende tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker er i overensstemmelse med Riksadvokatens føringer av 9. april 2021.

Det er god dialog mellom patruljene og juristene og både distriktets ledelse og Oslo statsadvokatembeter erfarer at patruljene i økende grad henvender seg til jourhavende jurist for beslutning om ransaking.

Det er fortsatt usikkerhet knyttet til håndteringen av de mindre alvorlige narkotikasakene. Særlig gjelder dette håndteringen av barn som eksperimenterer med narkotika og hvor politiet erfarer å ha mistet sine virkemidler for å håndtere dette. Riksadvokatens føringer om at det alltid er uforholdsmessig å ta kroppslig undersøkelse, herunder spyttprøve eller urinprøve, har medført at politiet ikke lenger oppsøker disse miljøene. Politiet opplever det vanskelig å skulle forfølge de som medvirker til politiets undersøkelser og erkjenner bruk av narkotika, men ikke forfølge de som ikke gjør det. I motsetning til tidligere gis det heller ikke påtaleunntakelser med vilkår om ruskontrakter.

Riksadvokatens brev av 13. mai 2022 med tilhørende notat, har også resultert i flere spørsmål. Særlig gjelder dette når man skal/ikke skal opprette sak, hva er en rusavhengig og betydningen av føringene for vurdering av forvaltningsmessige forhold (førerrett og våpenkort i særdeleshett). Oslo statsadvokatembeter svarer for øvrig ut de henvendelser vi mottar fra politiet fortløpende.

Lars Erik Alfheim
embetsleder

Nina Prebe
førstestatsadvokat